

A könyv borítóján pesti nemzetőr és Bocskai-huszárok

12. Nádor-huszárezred, huszár téli menetöltözetben

32. Esteri Ferdinánd főherceg-sorgyalogezred katonái

Honvéd gyalogosok, jobbra a komáromi erődben alakult gránátos osztály őrmestere

Ölvezky Gábor

A VÉN ZÁSZLÓTARTÓ* VITÉZEI

SOMOGYI GYŐZŐ KÖNYVÉRŐL

Első találkozásaink még nem személyesek voltak. Hallottam, hogy 1977-ben elnyerte a *Miskolci Grafikai Biennále* fődíját, majd két év múlva – a díj részeként – önálló kiállítást rendezhetett Miskolcon. Munkáit itt láttam először eredetiben. Lenyűgöző volt. A fekete-fehér szitanyomatok sok szállal kötődtek az akkor éppen igen magas színvonalon álló magyar grafikához, ugyanakkor teljesen másként és összetéveszthetetlenül egyéni hangon szóltak. Döbbenetes módon mutatták be az „emberfia” Jézus újszövetségi történetét, a 2. Magyar Hadsereg doni tragédiáját éppúgy, mint embereket, tájakat, vagy éppen Kőműves Kelemennek a 20. század végi magyar valóságba átemelt balladáját. A grafikus technikai felkészültségén túl tudásról, elmélyült gondolkodásról és humanizmusról szóltak ezek a művek, egy tántoríthatatlanul a saját útját járó művészeiről. Aztán megjelentek az ÉS-ben '48-as rajzai és ezek is különböztek minden általam korábban ismerttől. (Talán Mühlbeck Károly illusztrációit azért ő is látta korábban.) 1983-ban a szépeplékű Komáromi Kisgalériában megrendeztük első komáromi kiállítását, melyen túlnyomó többségükben szintén a szabadságharcot megidéző művek voltak láthatók. Közben elindult Somogyi Győző festői karrierje is. Ebben, a már öt korábban is foglalkoztató témák mellett feltűnnek a görögországi úti élményeit feldolgozó festményei, valamint ezzel párhuzamosan, mintegy az előbbiekre reflektálva, választott, szűkebb hazájának, a magyar mediterráneumnak vagy Árkádiának, a Balaton-felvidéknek megkapó ábrázolásai. 1986-ban a Corvina Kiadó megjelentette Barczy Zoltán történész szövegével és Katona Tamás előszavával *A szabadságharc hadserege* című könyvét, amely enciklopédikus részletességgel dolgozta fel a korszak magyar hadiviseleteit és fegyvereit.

Jelen könyv ennek a kötetnek jelentősen bővített, szövegében pedig neves had- és viselettörténészek (Bacsoni Tamás, Hermann Róbert, Ságvári György) által újraírt változata.

Szinte az állandó hadseregek kialakulásával egy időben vált szokássá, hogy a magukat erősnek érző országok és birodalmak vasos, drága és reprezentatív albumokban mutatták be hadseregeiket. A rézbe metszett, később litografált, általában utólag kézzel színezett ábrák felvonultak az adott hadsereg összes csapatnemei, pompázatos egyenruháikban, kifogástalan felszerelésű délceg katonák, a tökéletesség mintapéldányai. Jóllehet, a Habsburg Birodalom állandó hadseregében a kezdetektől szolgáltak magyar katonák, akik rendre meg is jelennek e fölírások lapjain, de – értelemszerűen – a szabadságharc honvédeiről nem készült ilyen könyv. Somogyi Győző kötete ezt a hiányt pótolja. A szerzőre jellemző alaposággal tárulnak elénk 1848/49 daliás idejének egyenruhái, fegyverei, ágyúi, zászlói, lovai és egyéb felszerelési tárgyai. Egyetlen nagy ívre fűzi fel a szabadságharc történéseit, a különböző fegyver- és csapatnemeken keresztül, kezdve a sorgyalogságtól, a székely határőröktől és huszárezredekeltől a gyalogos- és lovas nemzetőrökön át a honvédsereg gyalogságáig és huszárijaiig, egészen a külföldi légiók (lengyel, német, olasz) egyenruháinak és fegyverzetének bemutatásáig.

A kép tehát meglehetősen sokszínű, hiszen az egyes alakulatokat egyenruhájuk színei alapján különböztették meg, legfeljebb az egyes fegyver-, illetve csapatnemeknek voltak csak rájuk jellemző uniformisai. A honvédsereg jó néhány alakulatán kívülleg is meglátszott, hogy a cs. és kir. ármádia részei voltak korábban, vagy hogy osztrák mintára hozták őket létre (pl. a műszaki alakulatok, a vadászok, vagy éppen

* Somogyi Győző a Balaton-felvidéki hagyományörző Radetzky-huszárok zászlótartó őrmestere

11. Székely határőr huszárezred, törzstiszt díszben

8. Koburg huszárezred, törzstiszt díszben

Honvéd gyalogság, honvéd és főhadnagy

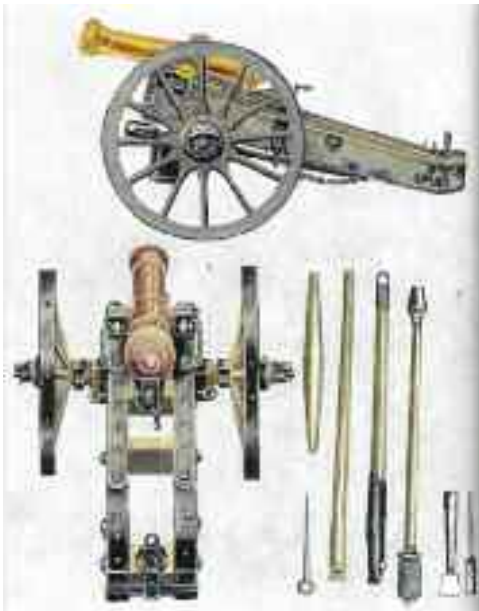
15. (2. Székely) határőr gyalogezred

a táborkar). Hogy még érdekesebb legyen a helyzet, éppen akkor következett be egyfajta stílusváltás az európai (köztük a Habsburg) hadseregek egyenruháiban, például a „Waffenrock” a frakk ellenében, dolmány helyett az atilla vált általánossá. A magyar honvédség létrehozói természetesen igyekeztek az általuk megszervezett új hadseregnek nemzeti jelleget adni, azt a lehetőségekhez képest jól felszerelni, hogy minden tekintetben alkalmas legyen az óhajtott függetlenség kivívására.

Somogyi Győző egyik elvitatathatlan érdeme az az alaposság, ahogyan ezt a rendkívül szerteágazó, nagy odafigyelést igénylő feladatot végrehajtotta. Szemet gyönyörködtetően, megejtő részletességgel tárja elénk az egyenruhák sokszínűségét, a felszerelési tárgyakat, fegyvereket. Részletgazdagon, de összefogottan, soha nem veszve el a megannyi apróság között. Melyeknek persze itt óriási jelentősége van. A művész pedig láthatóan jól érzi magát és otthonosan mozog ebben a világban, szinte belülről ábrázolja azt. Nála anyagszerűen jelennek meg a dolmányok, atillák, menték, nadrágok

és csákók, a sujtás-, zsinór- és paszománydíszek (Vajon a szakembereken kívül hányan vannak még, akik különbséget tudnak köztük tenni?), érzékletesek a kávébarna, a búzavirágkék, buzérvörös, meggypiros, fűzöld egyenruharészletek, a vitézkötések és zsinórovek (egy elfeledett mesterség művelője, a gombkötők remekei), a régi huszárruhák pitykéi és a honvédek orsógombjai, szépek a fémveretek a tölténytáskákon és a lovak sabrakjain, s jól megkülönböztethetők a puskákon, karabélyokon, pisztolyokon a csövek és závarzatok acéljai a rézből készült szerelékektől.

Az egyenruhák kavalkádját fokozza, hogy mivel nem egy helyen készültek, előfordultak kis mértékű eltérések és szükségmegoldások (eltérő zsinórzat vagy színek), valamint – mivel forradalmi hadsereg-ről van szó – az öltözködési szabályzatot áthágó, felrúgó megoldások is. Bár ezekben – e könyv tanulsága szerint is – a tisztí kar járt az élen. Külön oldalak foglalkoznak a hadi jelvényekkel, zászlókkal, melyeknek számtalan változata ismert és maradt fenn. Ezek előképei szintén a cs. és kir.

Honvédtüzérség, 6 fontos tábori lövegek

Piros sapkás honvédtüzérek és 6 fontos lovas ágyú

14. Lehel huszárezred közhuszája

Honvéd őrnagy lóháton

hadsereg hadi lobogói, de magyar nemzeti színekkel és címerrel, másik oldalukon a Madonnával, Magyarország védőszentjével. És hát ott van az egyik legfeltűnőbb jelvény, a gyapjúból nyírott, félgömb alakú csákórózsa, melyet Somogyi Győző következetesen – és jól – ábrázol. Ti. a színek belülről kifelé olvasandók. A máig megmaradt hibás színsorrendű kokárdák elterjedésének talán az az egyik oka, hogy Szendrey Júlia is ilyet készített az ő Sándorának.

Precíziós rajzzal ábrázolja a művész a vár- és tábori ágyúk egyes típusait is. A lovak pedig, legyenek azok huszárllovak, szekereszet igás állatai, vagy tábornokok különös gonddal kiválasztott hátasai, egy külön tanulmányt érdemelnének. A mesteri ábrázolásoknak széles skálája tárul elénk: Görgei angol telivérijétől a babilnai arab vérű huszárlovakon át egészen a szükségből katonalóvá „előléptetett” alföldi és erdélyi parasztlovakig. Bízvást állítható: Somogyi Győző a kortárs magyar képzőművészet kiemelkedő állatábrázolója.

A legérdekesebbek azonban ebben a könyvben maguk a katonák, az emberek. Somogyi Győző

akár ismert arcokat (Bemet, Nagysándor Józsefet vagy Podmaniczky Frigyeszt) ábrázol, akár tejeles szájú honvédújoncot, akár vén huszárt, minden karaktere telitalálat. Ahogyan régi szitanyomatain, úgy itt is a rá annyira jellemző „expresszív realizmussal” mutatja meg nekünk alakjait. Vitézei távolról sem mind daliák, csapott vállú, görbe, pipaszárlábú éppúgy akad köztük, mint kölyökképű diák, nehézsorsú kétkézi munkás vagy földműves, akiknek alakjai mégis felmagasztosulnak a büszkén viselt egyenruhákban, valamennyiük tekintete elszánt. Látva őket, nem lehet kétségünk, hogy készek életüket áldozni a szeretett hazáért.

A szabadságharc katonáiról készült sorozat, melyet – úgy gondolom – a valóság megismertetésének vágya hozott létre, a művész életművének egyik legfontosabb, legegységelműbb, legkevésbé vitatható része. Tiszteletadás azok iránt, akik részesei voltak azoknak az időknél, és jel a jövő nemzedékei számára. Egy nemes célokért alkotó ember megnyilvánulásai. Ehhez talán még annyit lehet hozzátenni: amikor 1848 telén a nyugati határszélhez már közel, Ausztriában elfogták a 12. (Nádor)

huszárezred néhány hazaszökni akaró huszárját, a tetteükről készült jegyzökönyv megfelelő rovatába ezt írta a cs. és kir. tiszt:

„Tetteük valószínűsíthető oka: hazaszeretet.”

(Somogyi Gyözö: *A szabadságharc katonái.* Cser Kiadó, 2011.)

Somogyi Gyözö a balatoni kompon, Fotó: Szamódy Zsolt